

Sosyal Güvenlik ve İş Hukuku Sirküler No: 98

İstanbul, 21 Ekim 2020

Konu: Sporcuların sosyal güvenliği ve yabancı sporcuların sosyal güvenliğinde spor kulüplerinin isyanı

Gerek dünyada ve gerekse de ülkemizde pek çok spor dalında milyonlarca kişi lisanslı olarak amatör veya profesyonel olarak spor faaliyetinde bulunmaktadır. Ülkemiz özelinde en başta futbol olmak üzere basketbol, voleybol, hentbol gibi dallar ekonomik büyüklüğü ve sporcu sayıları bakımından ilk sıralarda gelmektedir. Özellikle profesyonel olarak faaliyet gösteren kulüplerde olmak üzere hem Türk sporcuların hem de ağırlıklı olarak yabancı sporcuların sigortalılıklarında (vergisel hususları bir kenara bırakacak olur isek) sosyal güvenlik ve iş mevzuatı yönünden önemli problemler yaşanmaktadır. Bu problemlerin dozu ise kulüplerin artan gelirleri ile birlikte azalacağına maalesef artmakta, kulüpler arasındaki farklı uygulamalar nedeniyle de haksız rekabet oluşturmaktadır.

Alt Başlıklar:

1. Sporcuların sosyal güvenlik hakkı
2. Profesyonel-Amatör Ayrımı?
3. Amatör sporcular sigortalı mı değil mi?
4. Yabancı uyruklu sporcuların sigortalılığı
5. Sporcu sözleşmeleri
6. Ne kadar prim geri iade alınabilmektedir?
7. Türkiye'deki yabancı futbolcuların sigortalılık maliyetleri
8. Çözüm Önerileri

1.Sporcuların sosyal güvenlik hakkı

Sosyal güvenlik hakkı, anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış, bireylerin geleceğe güvenle bakmalarını sağlayan bir insan hakkıdır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 92. maddesinde de bu ilke aynen benimsenerek, "Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortalısı olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olması zorunludur" denilmiştir.

Herhangi bir spor dalını kendisine meslek edinen ve bundan kazanç sağlayan kişilere profesyonel sporcu denilmekte, bu kişiler kulüplerinin (yani işverenin) gösterdiği yerlerde tespit edilmiş çalışma saatlerine tabi olarak ve işveren veya vekilinin emir ve talimatı altında antrenman ve müsabakalar yaptıklarına, mukabilinde önceden yapılmış anlaşma ile tespit edilmiş ücretleri aldıklarına göre, anılan kimselerin işverenle hukuki ilişkileri bir hizmet akdine dayanmaktadır (2013/11 SGK Genelgesi).

Kuzey YMM ve Bağımsız
Denetim A.Ş.
Maslak Mahallesi
Eski Büyükdere Cad.
Orjin Maslak Plaza
No: 27 Kat: 1-5 Sarıyer
İstanbul - Turkey
Tel: +90 (212) 315 30 00
Fax: +90 (212) 234 10 67
www.vergidegundem.com
www.ey.com

Bu dokümanda yer alan açıklamalarımız, konuya ilişkin genel bilgiler içermektedir. EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye, işbu dokümanın içeriğinden kaynaklanan veya içeriğine ilişkin olarak ortaya çıkan sonuçlardan dolayı herhangi bir sorumluluk iddiasında bulunulamaz.

Dolayısıyla profesyonel sporcuların bir hizmet akdine dayandıkları ve 4/a statüsünde sigortalı kabul edildikleri yönünde bir tartışma bulunmamaktadır.

Bir Yargıtay kararında da.....” anılan nitelikteki futbolcuların kulüpleri arasındaki sözleşme ilişkisi, belirgin olarak, hizmet akdine dayanmaktadır. Dairemizin 19.1.1974 tarih ve 1296 E., 594 K. Sayılı kararında yer almış olan bu görüş, bilimsel eserlerde de benimsenmiştir. O halde, profesyonel futbolcular, SSK'nun 2 nci maddesi gereğince " sigortalı" sayılmalıdırlar. Hatta, bunların her zaman için karşı karşıya kaldıkları tehlikelerin önemi, toplumsal yönden Sosyal sigortadan özellikle yararlanmalarını zorunlu kılar”(Y.10.HD.E: 1974/199) denilmiştir.

2.Profesyonel-Amatör Ayrımı

Tff Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatındaki tanımda;

-Profesyonel futbolcu; m.3; “Bir kulüple yazılı sözleşme yapmış olan ve kendisine futbol faaliyetleri kapsamında yaptığı harcamalardan daha fazla miktarda ödeme yapılan futbolcudur”.

-Amatör futbolcu ise; “m.3'te belirtilen tanımın dışında kalan tüm futbolcular amatör futbolcu olarak kabul edilirler” şeklinde tanımlanmıştır.

Yargı kararında yer alan bir açıklamada ise; “Bir spor dalı bir hukuki düzenleme ile açıkça veya zımnen profesyonel olarak tanınmamış olsa da, o sporu yapan sporcu eğer kulübünden ücret alıyorsa, bu sporcu profesyonel sporcu olarak nitelendirmek gerekir. Bu anlamda hukuken amatör sayılan bir spor dalında kulübünden ücret almak suretiyle profesyonel olarak spor yapanlar olabileceği gibi, hukuken profesyonel kabul edilen bir spor dalında ücret almaksızın amatör olarak spor yapanlar da yer alabilir. Bu yüzden profesyonellik-amatörlük ayrımının, spor dalları itibariyle değil, sporcular bakımından yapılması daha uygun olur. Yine bu ayrım esas alınarak yapılacak hukuki düzenlemeler ile, gerek amatör gerek profesyonel sporcuların hukuki durumlarının istikrara ve güvenceye kavuşturulması gereği açıktır. Spor dalının hukuken profesyonel olarak kabul edilip edilmediğine bakılmaksızın, eğer bir sporcu kulübünden ücret alıyorsa, bu sporcunun profesyonel sporcu kabul edilmesi gerekir”(Y.10. HD. Esas Numarası: 2014/450, Karar Numarası: 2014/7914,Karar Tarihi: 07.04.2014, Dr. Erkan Küçükgüngör, Türk Hukukunda Sporcuların Hukuki Durumu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi) denilmiştir.

Amatör sporcular sigortalı mı değil mi?

Amatör sporcular zorunlu sosyal güvenlik kapsamında değil iken, 2013/11 sayılı Genelge' de (Değişik, 24/4/2019 tarihli ve 2019/9 sayılı Genelge) yapılan değişiklik ile, “Gençleri spora teşvik etmek, gelecek vadeden sporculara sahip çıkmak, belli spor branşlarını güçlendirmek vb. gibi nedenlerden dolayı bazı sporculara, kulüpleri tarafından düzenli ödemeler yapılmaktadır.

Sporcularla yapılan sözleşmelerde aylık ödenecek ücretin asgari ücret veya üzerinde belirlenmesi durumunda, bunlar Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacak, aksi halde sigortalı sayılmayacaktır” denilerek,

sözleşmelerinde aylık asgari ücret ve üzerinde aylık alanlar amatör sporcular da zorunlu SGK kapsamına alınmıştır.

3.Yabancı uyruklu sporcuların sigortalılığı

5510 sayılı SGK K/4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi gereğince, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar Kanununun 4 (a) bendine tabi olarak sigortalı sayılmışlar, Kanununun 6 ncı maddesinin (e) bendinde ise yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye'ye bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tabi olduğunu belgeleyen kişiler sigortalı sayılmazken 6552 sayılı Kanunla 11/9/2014 tarihinden itibaren ülkemize üç ayı geçmemek üzere bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tabi olduğunu belgeleyen kişiler sigortalı sayılmamıştır.

Bu anlamda bir yabancı çalışanın sosyal güvenlikten ülkemizde muaf olması için, ikili sosyal güvenlik sözleşmesi olan bir ülke vatandaşı ise sözleşmede yer alan süre boyunca (12-24 ay genellikle), sözleşme dışı ülke ise 3 boyunca sigortasız çalışabileceği ancak tek şartın geldiği ülkede sigortalı olduğunu ispatlaması gerekliliğidir. Sporcular açısından ise böyle bir durumun neredeyse imkansız olduğu kabul edilmelidir. Sporcular aynı anda birden fazla kulüp ile sözleşme imzalayamamakta, kiralık olarak gelse bile geldiği kulüp ile arasında sosyal güvenlik ilişkisi kalmamaktadır.

Bu anlamda mevzuat bakımından spor sözleşmesi ile asgari ücret ve üzerinde ücret alan tüm lisanslı yerli-yabancı sporcuların sosyal güvenlikleri kulüp işverenleri tarafından sağlanmalıdır.

4.Sporcu sözleşmeleri

Özerk federasyonlarda sporcu sözleşmeleri "tek tip sözleşme" olarak geçmekte, futbolda ise "Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi" adını almaktadır. Bu sözleşmelerde sözleşmelerin başlangıç ve bitiş tarihleri bellidir. Örneğin Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transfer Talimatı m.19/3 uyarınca tüm tek tip sporcu sözleşmelerinin bitiş tarihi 31 MAYIS olarak yazılmak zorundadır. Sporcu tek tip sözleşmesinin başlangıç tarihi ise transfer dönemi içinde kalmak koşuluyla bu aralıktaki herhangi bir tarih olabilir. Kulüple sporcu arasında yapılan sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren kulüp oyuncuyu SGK'ya bildirmekle mükellef olup sözleşmede yazan ücret ve diğer haklar üzerinden sosyal güvenlik primlerini eksiksiz olarak yatırmak zorundadır.

Pratikte yaşanan sorunlar:

a-Kimi kulüpler (süper lig kulüpleri dahil) yerli ve yabancı sporcularının sosyal güvenliklerinin sağlanması bakımından aşağıdaki dört davranış biçimini sıklıkla gösterebilmektedir.

- ✓ Hiç sigortalı göstermemek,
- ✓ Sözleşmeden epey sonra sigortalı göstermek,
- ✓ Ayda eksik gün sayısı ile sigortalı göstermek,
- ✓ Gerçek kazanç yerine asgari ücret üzerinden göstermek.

Her dört durum da kayıt dışı çalıştırmanın bir tür türevidir.

Bu dört kayıt dışılık maliye ve SGK için vergi-prim kaybı, sporcular için ise emekliliklerinde daha düşük emekli aylığı almalarına yol açmaktadır.

b-Yerli sporcular haklarını sonradan elde etmekte, kulüpler ağır cezalar ödemektedir.

Tüm sporcu sözleşmeleri ilgili federasyonlarda muhafaza edilmekte olup, sigortalılıklarının bir şekilde eksik olduğunu öğrenen sporcular tarafından sonradan da olsa SGK'ya bir dilekçe verildiğinde çok basit ve hızlı bir işlem ile çözüm elde etmektedirler. O da şu ki, SGK doğrudan federasyonla yazışarak ilgili sporcunun sözleşmesini temin etmekte, sözleşmede yer alan işe başlama-bitiş tarihleri ve ücretleri dikkate alarak doğrudan kulüplerinden geçmişe dönük ek aylık prim hizmet belgesi talep etmektedir. Bu şekilde çoğu kulüp sonradan önemli oranda idari para cezası, ilave prim ve gecikme cezalarına maruz kalmakta, ilgili dönem yöneticilerine kadar gidecek icra durumları yaşanmaktadır.

c- Sporcuların fesih hakkı

TFF Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı (2018) futbolcunun feshi başlıklı m.28'e göre; "*Kulübün, futbolcunun ücretlerini ödememesi ve/veya futbolcunun sosyal güvenlik haklarını ihlal etmesi halinde, futbolcu sözleşmesini feshetmek arzusunda ise, kulübüne ve bilgi için TFF'ye noterden keşide edeceği bir ihtarname ile ücretinin 30 gün içerisinde ödenmesini ve/veya sosyal güvenlik haklarının da aynı süre içerisinde yerine getirilmesini bildirmek zorundadır. Kulüp, söz konusu mehile rağmen ücretini ödemediği ve/veya sosyal güvenlik haklarını yerine getirmediği takdirde, futbolcu mehilin sona ermesinden itibaren ancak 7 gün içinde sözleşmesini feshedebilir*" denilmiş, buna göre Kulüp, söz konusu mehile rağmen ücretini ödemediği ve/veya sosyal güvenlik haklarını yerine getirmediği takdirde, futbolcu mehilin sona ermesinden itibaren ancak 7 gün içinde sözleşmesini feshedebilir. Maddeye göre sosyal güvenliğin eksik veya hiç yatırılmaması sporculara sözleşmeyi tek taraflı olarak fesih hakkı vermekte, bedelsiz olarak serbest kalmaktadırlar.

d- Yabancı sporcular açısından prim iadesi sorunu

Bilindiği üzere yabancı sporcular sözleşme sürelerince ülkemizde kalmakta, sözleşmeleri bitince kendi ülkelerine geri dönmektedirler. Sosyal güvenlik sistemimizde ödenmiş olan primlerin iadesi ancak tabi olunan emeklilik yaşına gelindiği halde yeterli prim gün sayısına ulaşılmaması nedeniyle emeklilik hakkının elde edilmemesi halinde söz konusu olmaktadır.

Herhangi bir nedenle çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu halde malûllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında ise kendi adına bildirilen, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verilmektedir(5510-m31).

5.Ne kadar prim geri iade alınabilmektedir?

SSK kapsamında prim iade hesaplaması yapılırken 01 Ekim 2008 tarihinden önce adınıza ödenen sigorta primleri için işçi ve işveren hissesinin tamamı (yani brüt kazancın %20'si), 01 Ekim 2008 tarihinden sonra geçen SGK hizmetleri için ise sadece sigortalı hissesi (brüt kazancın 9'u) talep halinde geri verilmektedir.

Yabancı sporcular açısından bakıldığında Türkiye'de adlarına ödenmiş olan sigorta primlerini iade almaları çok düşük bir olasılık olarak görülmektedir. Özellikle ikili sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelere gelen sporcular(Brezilya, Portekiz, Arjantin, pek çok Afrika ülkesi) düşünüldüğünde bu olasılık çok daha yüksek düzeydedir.

Çoğu kulübün yerli-yabancı çoğu sporcusunu hala kayıt dışı gösterdiği sarıh iken, karşılığı futbolcu tarafından alınmayan ve ödeyen kulüpler açısından yüksek maliyet oluşturan özellikle yabancı sporcuların sigortalılığında farklı modellerin gündeme alınması oldukça faydalı olacaktır. Zorunlu modelden ziyade isteğe bağlı bir modelin benimsenmesi veya kısa vadeli sigortalılık bakımından zorunluluk benimsenmesine karşın uzun vadeli sigortalılıkta bu zorunluluğun ortadan kaldırılması bir seçenek olarak düşünülmelidir.

6. Türkiye'deki yabancı futbolcuların sigortalılık maliyetleri

Ülkemizde pek çok farklı spor dalında yüzlerce yabancı sporcu, teknik direktör amatör-profesyonel olarak çalışmaktadır.

Futbol ligleri bakımından bakıldığında;

TFF Süper lig kulüplerine 2020-2021 sezonunda 14 yabancı futbolcu ile, TFF 1. Lig kulüplerine de 8 futbolcu ile sözleşme hakkı vermiştir.

Süper ligde 21 takım, 1.ligde ise 18 takım olduğu dikkate alındığında kulüplerin toplam (294+144) 438 futbolcu ile sözleşme yapabileceği (muhtemelen tüm kontenjanlar doludur) görülmektedir. Bu sporcuların transfer ücretleri, maaşları, primleri dikkate alındığında her birinin aylık SPEK tavanı olan 22.072.50 TL üzerinden ayda 30 gün olarak sigortalı bildirilmesi hayatın olağan akışına uygun olacaktır.

Yabancı sporcularla net ücret üzerinden anlaşma yapıldığı, tüm vergi ve SGK ödemelerinin de kulüpler tarafından ödendiği dikkate alındığında; her bir futbolcunun aylık vergi-SGK maliyeti yaklaşık 10.000 TL olarak alacak olur ise sadece 438 sporcu için yıllık tutar (438x10.000x12) 52.560.000 TL olacaktır. Diğer spor dalları düşünüldüğünde kulüplerin cebinden çok önemli bir kaynağın büyük çoğunluğu SGK'ya olmak üzere çıktığı ve sporcular açısından bir karşılığı olmadığı görülmektedir. Oysa emeklilik primleri yaşlılıkta karşılanması beklenen riskler açısından söz konusudur. Prim iadesi şartlarının pratikte uygulanmadığı yabancı sporcular açısından bir istisna mekanizmanın getirilmesi sosyal güvenlik hakları bakımından bir hak kaybı oluşturmayacaktır.

7. Çözüm Önerileri

Sporcuların kulüpleri ile olan sözleşmeleri ilgili federasyonlarda bulunmasına, resmi kurumlara her istenildiğinde ibraz edilebilecek durumda olmalarına karşın, spor kulüplerinin bir kısmının çok yüksek ücretler alan sporcularını tamamen sigortasız- geç sigortalı-eksik prim gün sayısı ile ve en çok da gerçek ücretleri yerine asgari ücret üzerinden sigortalı gösterdikleri bilinmektedir. SGK'nın da çeşitli saiklerle bu durumların üzerine gitmediği, ancak bir şikayet durumunda kişiye özel işlem yaptığı değerlendirilmektedir. Bu sorunların yaşanmamasını teminen futbolcu sözleşmelerinin transfer sezonu tamamlandıktan sonra TFF tarafından doğrudan SGK Başkanlığının erişimine açılması ve kontrolü faydalı olacaktır. Bu şekilde hem sporcular yönünden hak kayıpları, hem de kulüplerin ileride daha fazla ceza almaları önlenecektir. Bunun dışında ilgili dönemde yönetici olanlar hakkında sonradan yapılacak icra takip ve sosyal güvenlik durumlarında kayıt dışılık saptayan sporcuların bedelsiz olarak sözleşmelerini feshetme riskleri de ortadan kalkacaktır.

Diğer taraftan kulüplerimiz açısından en çok maliyet doğurucu bir işlem de ülkemizde emeklilik durumları neredeyse hiç olmayan, hizmetlerini kendi ülkesine transfer etmeyen/edemeyen, ödediği primleri geri almayan yabancı sporcular için ödedikleri primlerdir. 5510 sayılı SGK yasasında yapılacak bir düzenleme ile özellikle ikili sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerden gelen yabancı sporcuların zorunlu uzun vadeli sigorta kollarından istisna tutulmaları (isteğe bağlı seçeneği kalarak) hem mali yönden hem de haksız rekabetin önlenmesi bakımından (kayıtlı-kayıtsız işlem yapan kulüpler arasında) bir çözüm olarak değerlendirilmelidir.

Not: Dr. Hakkı Demirci tarafından kaleme alınan bu makale ayrıca;
<https://www.ekonomist.com.tr/calisma-hayati-ve-sosyal-guvenlik/sporcularin-sosyal-guvenlik-haklari-hakkinda-neler-biliyoruz.html> adresinde 20/10/2020 tarihinde yayımlanmıştır.

Saygılarımızla.
Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.
Erdal Çalikoğlu

Yukarıda yer verilen açıklamalarımız, konuya ilişkin genel bilgiler içermektedir. EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye, işbu dokümanın içeriğinden kaynaklanan veya içeriğine ilişkin olarak ortaya çıkan sonuçlardan dolayı herhangi bir sorumluluk iddiasında bulunulamaz.